



With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union



ЄВРОПЕЙСЬКІ МЕДІЙНІ СТАНДАРТИ І ЦІННОСТІ / EU-INDY

МОДУЛЬ 4. ФАКТЧЕКІНГ І ВЕРИФІКАЦІЯ В МЕДІА

Лекція. Європейський і український досвід фактчекінгу і верифікації

Викладач: Сірінюк-Долгарьова К. Г.

Про що сьогодні говоритимемо?



EU-Indy

European Values
Independent Journalism

- Історія і значення фактчекінгу для якісної журналістики.
- Приклади фактчекінгових проєктів і організацій у світі й Україні.
- Методика і етика фактчекінгу. Що можна перевірити за допомогою фактчекінгу?
- Знаходження фактів і оцінних суджень. Різниця між фактчекінгом, верифікацією і викриттям.
- Фактчекінгові сервіси: українські, європейські, світові:
 - EU-factcheck by EJTA, Poynter, Politico
 - Stop Fake, VoxUkraine, Без брехні, По той бік новин та інші

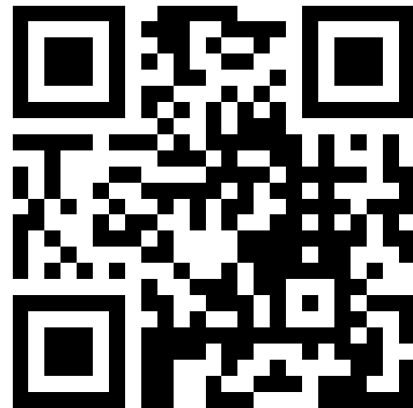
With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union



Асоціації: фактчек і верифікація



- Що **перше** у вас спадає на думку при згадуванні таких методик роботи з інформацією, як фактчекінг і верифікація?
- Зайдіть на сайт **menti.com** і введіть код **22 28 08 5**
- або за посиланням в чаті:
- <https://www.menti.com/zan5zaq5xs>
- чи зіскануйте QR-код



Асоціації: фактчек і верифікація

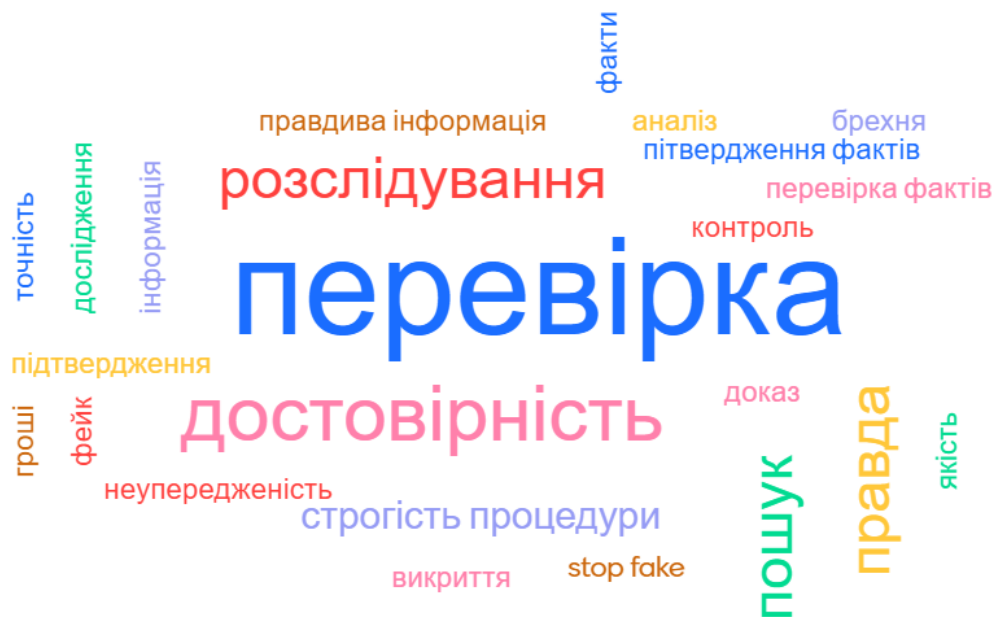
Go to www.menti.com and use the code 22 28 08 5



EU-Indy

European Values
Independent Journalism

Що перше у вас спадає на думку при згадуванні слів фактчекінг і верифікація?



the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union



Що таке фактчекінг?

- **Фактчек** — сучасний інструмент розслідувань, який має унікальний концепт і технічні особливості, націлений на викриття **популізму, маніпуляцій, недостовірних фактів** у риторичі **спікерів** різного рівня, **публікаціях ЗМІ** (Гороховський, 2017).
- **Основна мета фактчекінгу** – протистояти **неякісному контенту** (фейкам, пропаганді, дезінформації), особливо під час інформаційної війни.
- Протидія «фейковим новинам». Але як можна протидіяти тому, що не має чіткого визначення?

Питання до аудиторії:

Чому професіонали вважають термін «фейкові новини» оксюмором*?

* *оксюморон* – стилістичний мовн. засіб, поєднує протилежності

Інформування vs. дезінформація Маніпуляції

Інформування – це розповсюдження інформації, що підтвержена **фактами**, які можна довести (з посиланням на їх **джерела**).

Маніпуляція – поширення **оманливої** або **неправдивої** інформації: дезінформації, фейків/фотофейків, ботів **з метою вплинути** на думку людини.

Деяка інформація в медіа може бути створена, щоб:

- зашкодити,
- ввести в оману
- заради жарту.



Види неправдивого контенту: **mis**information, **des**information, **mal**information

НЕПРАВДИВІСТЬ

НАМІР ЗАШКОДИТИ

ПОМИЛКОВА ІНФОРМАЦІЯ

Ненавмисні помилки, наприклад, неправильні назви фото, дати, статистика, переклад або сатира, яку сприймають серйозно. Розповсюдження інформації, яка здається правдивою.

ДЕЗІНФОРМАЦІЯ

Маніпулятивний аудіо/-відео контент, який створюють навмисно. Наприклад, теорії змови або плітки.

ПОЄДНАННЯ ПРАВДИВОЇ ТА НЕПРАВДИВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Навмисне оприлюднення приватної інформації, щоб зашкодити або шантажувати. Наприклад, особисте листування — це правдива інформація, але її публікують, щоб завдати шкоди.

7 типів некоректної інформації та дезінформації



Сатира або пародія	Контент вводить в оману	Шахрайський контент	Фабрикація	Хибний зв'язок	Хибний контекст	Маніпулятивний контент
Не має на меті завдати школи, проте може не навмисно ввести в оману	Інформація навмисно вводить в оману, привертає увагу до людини чи проблеми (вибіркова подача фактів, обрізка фото)	Неправдиві джерела інформації видаються за правдиві	Новий контент на 100% брехня, створена з метою обману і вчинення шкоди	Коли заголовки або візуальний контент не співвідносяться зі змістом тексту	Холи правдивий контент використовується з хибним контекстом (реальні фото ілюструють інші події)	Коли маніпулюють правдивою інформацією або візуальним рядом з метою обману

Джерело: First Draft News

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union



Чому небезпечна дезінформація?

- Засилля неякісної журналістики, домінування сенсаційності – журналісти часто самі несвідомо поширюють такий контент
- Життя у фільтр-бульбашці соціальних мереж (filter bubble)
- Як вирватися з інформаційної бульки | DW Ukrainian
- <https://www.youtube.com/watch?v=IlpixBtcULk>



- Формування стійких установок, заснованих на **емоціях**, а не **розумі**.

А це має безпосередній вплив на прийняття рішень у демократичному суспільстві через участь громадян у виборах, вирішенні питань здоров'я, толерантності у суспільстві, прийнятті інновацій у науці тощо.

Як протидіяти дезінформації?

Що мають робити журналісти?

- Дотримуватися професійних стандартів!
- Не публікувати неперевірену інформацію!
- Зберігати нейтралітет, не подавати тенденційну інформацію НАТОМІСТЬ діяти в інтересах УСЬОГО суспільства

Мета журналістики –

проінформувати, проаналізувати, оцінити
факти, події, явища задля служіння суспільству, (

поінформовані громадяни = демократичне суспільство



Переваги для журналістики



«... фейкові новини - це найкраще, що сталося за останні десятиліття. Це дає якісній журналістиці можливість показати, що вона має цінність, засновану на експертизі, етиці, участі та досвіді. Це сигнал журналістиці до пробудження, до того, щоб бути більш прозорою, актуальною і підвищити цінність людського життя. Це можливість розробити нову бізнес-модель перевірки фактів, руйнування міфів і в цілому об'єднати зусилля, щоб створити кращу альтернативу фейкам»

Чарлі Беккет

професор Лондонської школи економіки

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union



Як протидіяти дезінформації?



Що має робити влада?

- **ЄС:** East Strategic Communication Task Force (2015) з метою "ідентифікувати, аналізувати та звертати увагу на російські кампанії з дезінформації" (DW, 2015)
- **Україна:** Мінінформполітики (2014-2019), Мін-во культури і інформполітики (2020): загальнонаціональний проєкт з медіаграмотності (розробка). МОН: проєкт «Вивчай і розрізняй», 2018-дотепер IREX, АУП, запровадження медіаграмотності в школах). РНБО: Центр протидії дезінформації (2021)
- **Центр протидії дезінформації: чого українцям варто повчитися в Європи**
- <https://www.dw.com/uk/tsentr-protydii-dezinformatsii-choho-ukraintsiam-varto-povchytysia-v-yevropu-19032021/av-56930195>

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union



Вправа: визначення дезінформації

- Робота у групах по 5-7 осіб.
- Час: 5-7 хвилин. Робота в сесійних залах
- Завдання: прочитати тексти новин і визначити тип некоректної інформації чи дезінформації згідно семи типів такого контенту.
- Оберіть членів команди, які прокоментують ваші висновки у загальній кімнаті.

Сатира або пародія	Контент вводить в оману	Шахрайський контент	Фабрикація	Хибний зв'язок	Хибний контекст	Маніпулятивний контент
--------------------	-------------------------	---------------------	------------	----------------	-----------------	------------------------

Як протидіяти дезінформації?



Що має робити суспільство?

- Самоосвіта і розвиток критичного мислення (відкриті масові курси EdEra, Prometheus та багато інших), бути активними громадянами!
- Фактчекінгові громадські організації – більше ніж 120 у світі.
- Принципи: працюють на пожертви (донати) / гранти, незалежні від влади
- Найвідоміші з них у Європі і Україні:
 - EU-factcheck by EJTA, VoxCheck by Poynter, Politico
 - Stop Fake, VoxUkraine, Без брехні, По той бік новин та інші



Міжнародні фактчекінгові проєкти



Poynter.

POLITICO

POLITIFACT
WINNER OF THE PULITZER PRIZE



With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union



Українські фактчекінгові проєкти



STOP ~~**FAKE**~~ **.ORG**

БЕЗ  **БРЕХНІ**

 **VOX**
ukraine



ПО ТОЙ БІК НОВИН



ПО ТОЙ БІК ПАНДЕМІЇ

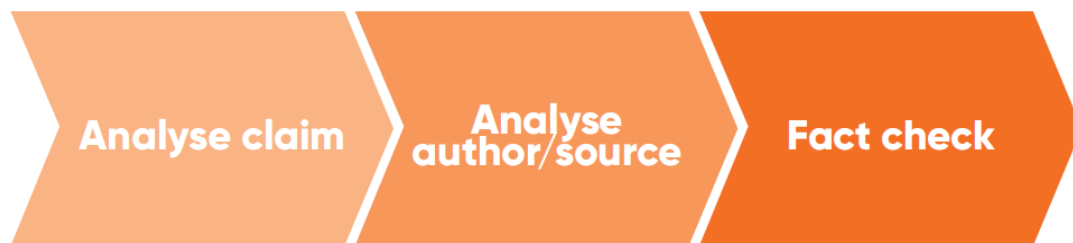
With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union



Європейський досвід: EUfactcheck



- Мережа студентів-фактчекерів шкіл/факультетів журналістики європейських вишів
- Спільна робота над фактчеком, один сайт - <https://eufactcheck.eu/fact-checks/>



With the support of the Erasmus+ Programme of the European Union



Що можна / не можна перевірити?

Що можна перевірити?

- Заяви політиків, публікації в ЗМІ, що базуються на фактах
- Заяви політиків, публікації в ЗМІ, що базуються на цифрах, рейтингах, статистиці, іншій цифровій інформації

Що не можна перевірити?

- Заяви політиків, публікації в ЗМІ, що базуються на судженнях
- Заяви політиків, публікації в ЗМІ, що базуються на передбаченнях

Завдання: знайти у медіа заяву будь-якого політика і оцінити її за схемою:

Чи можна проаналізувати заяву? Хто автор? Що перевіряємо?

